

Резюме

Назарчук О. М. Розвиток інвестиційної діяльності акціонерних товариств в умовах валютної лібералізації: правовий аспект.

У статті визначено доктринальні підходи до розуміння інвестиційної діяльності акціонерних товариств в умовах валютної лібералізації. Обґрунтовується розвиток динаміки лібералізації валютного законодавства. Розглянуто рамки та перспективи українського валютного законодавства для розвитку інвестиційної діяльності акціонерних товариств.

Ключові слова: лібералізація, валютне регулювання, інвестиція, акціонерне товариство.

Резюме

Назарчук О. М. Развитие инвестиционной деятельности акционерных обществ в условиях валютной либерализации: правовой аспект.

В статье определены доктринальные подходы к пониманию инвестиционной деятельности акционерных обществ в условиях валютной либерализации. Обосновывается развитие динамики либерализации валютного законодательства. Рассмотрены рамки и перспективы украинского валютного законодательства для развития инвестиционной деятельности акционерных обществ.

Ключевые слова: либерализация, валютное регулирование, инвестиции, акционерное общество.

Summary

Nazarchuk O. Development of investment activity of joint-stock companies in the conditions of currency liberalization: legal aspect.

The article defines doctrinal approaches to understanding of investment activity of joint-stock companies in the conditions of currency liberalization. The development of the dynamics of the liberalization of currency legislation is substantiated. The framework and prospects of Ukrainian currency legislation for the development of investment activity of joint stock companies are considered.

Key words: liberalization, currency regulation, investment, joint-stock company.

УДК 342.9

М. І. ПОВОРОЗНЮК

Микола Іванович Поворознюк, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯНИНА У СФЕРІ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Одними із найважливіших завдань, що потребують вирішення на будь-якому етапі формування демократичної і правової держави, є забезпечення повноцінного функціонування правових механізмів захисту прав, свобод та інтересів громадянина, а також законності у різних сферах суспільного життя, зокрема у сфері публічно-правових відносин. Адже забезпечення можливості практичної реалізації обсягу конституційних гарантій прав громадян на захист від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин відбувається за допомогою дієвих правозахисних механізмів держави. При цьому правові механізми вирішення публічно-правових спорів, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів владних повноважень із окремим пересічним громадянином у сфері публічно-правових відносин, мають бути орієнтовані на пересічного громадянина, на забезпечення реалізації його прав, свобод та інтересів, їх захисту з боку держави саме у тих відносинах, де однією зі сторін виступає суб'єкт влади, що здійснює публічно-владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Водночас необхідно зазначити, що дієві правові механізми оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень згідно з Конституцією України та чинним законодавством нашої країни передбачають наступні можливі порядки оскарження: адміністративний (досудовий) та судовий. Конституційний Суд України у Рішенні від 9 липня 2002 р. № 15-рп/2002 у справі про досудове врегулювання спорів зазначив, що кожна особа має право вільно обирати не заборонений законом засіб захисту прав і свобод, у тому числі судовий захист; можливість використання суб'єктами правовідносин досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом; обрання певного засобу правового захисту, у тому числі й досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, враховуючи власні інтереси, його використовує; виходячи з необхідності підвищення рівня правового захисту держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту; встановлення законом або до-

говором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист¹.

У досліджуваному аспекті слід погодитись з Д. В. Лученком, який вважає, що оскарження в суді рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень є, безумовно, головним, але не єдиним способом захисту прав і законних інтересів приватних осіб у відносинах із державою. Не викликає сумнівів, що ефективність функціонування судового оскарження тісно пов'язана з дієвістю механізму позасудового оскарження, завдяки якому фізичні і юридичні особи отримують можливість вирішити спір із суб'єктом управління, не звертаючись до суду. Тим самим швидше відновлюються порушені права, а також знижується навантаження на судову систему². Також досить влучно видається висловлена Т. О. Коломоєць думка про те, що в умовах сучасних реформаційних державотворчих та правотворчих процесів в Україні, докорінного перегляду моделей взаємовідносин суб'єктів публічного адміністрування та приватних осіб, засад правового регулювання відповідних відносин істотно посилюються роль і значення судового захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб у відносинах із суб'єктами публічного адміністрування. Водночас задля забезпечення дієвого, максимально повного (із урахуванням усього різноманіття відповідних відносин) захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб доцільним є використання поряд із судовим і позасудових (альтернативних) засобів такого захисту. Визнаючи дієвість судового захисту, пріоритетність його використання у разі виникнення публічно-правового спору, варто зазначити, що використання позасудових засобів захисту істотно розвантажує суди, певним чином наближає суб'єктів публічного адміністрування до приватних осіб, сприяє оперативному вирішенню спорів, є менш формалізованим, більш економним, передбачає можливість залучення експертів тощо.

Далі науковець зазначає, що традиційно до позасудових (альтернативних) засобів захисту прав, свобод, законних інтересів приватних осіб у відносинах із суб'єктами публічного адміністрування відносять: контроль, нагляд, адміністративне оскарження, примирення, посередництво, переговори, третейський розгляд тощо³. Аналогічну позицію висловлює і О. В. Муза у докторській дисертації (2016 р.) на тему: «Теоретичні проблеми адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні»⁴.

З цього приводу слід зазначити, що використання альтернативних (досудових) засобів захисту прав, свобод та інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин врегульовано Рекомендацією REC (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами влади та приватними особами, ухваленою 5 вересня 2001 р. на 762-ому засіданні заступників Міністрів⁵. Зокрема, у Рекомендації зазначається, що на практиці судова процедура не завжди виявляється найбільш доцільним шляхом вирішення того чи іншого адміністративно-правового спору, а значне поширення використання альтернативних засобів вирішення адміністративно-правових спорів може допомогти вирішенню цих проблем і наближенню адміністративних органів влади до громадян. З огляду на це необхідно передбачити можливість у відповідних випадках вирішувати адміністративно-правові спори за допомогою засобів, альтернативних судовому провадженню, беручи до уваги те, що засоби, альтернативні судовому вирішенню спору, повинні передбачати дотримання принципів рівності та безсторонності, а також забезпечення поваги до прав сторін у спорі. При цьому використання альтернативних засобів має завжди передбачати можливість судового перегляду, оскільки це являє собою основну гарантію захисту прав як осіб, так і адміністративних органів влади.

Варто підкреслити, що ст. 17 нової редакції КАС України, яка визначає основні положення досудового врегулювання спорів, передбачає, що сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом. Особи, які порушили права і законні інтереси інших осіб, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення позову⁶. Підтримуючи інститут досудового врегулювання спору, тобто врегулювання спірних питань між сторонами у досудовому порядку, як необхідності підвищення правовою державою рівня правового захисту порушених прав громадян, зазначимо, що, на наш погляд, його реалізація сприятиме активізації використання досудових (альтернативних) засобів захисту прав, свобод та інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, що достатньо активно й ефективно використовується у багатьох європейських країнах.

У цьому аспекті доцільно навести позицію професора О. Ф. Андрійко, яка справедливо вважає, що оновлення змісту адміністративно-правового статусу громадян є надзвичайно важливим завданням науки адміністративного права. Воно має відбуватися шляхом закріплення в законі не лише природних, загальновизнаних прав і свобод, які є невід'ємною частиною правового становища громадян у розвинених країнах світу, а й створення необхідного реального механізму забезпечення реалізації цих прав і свобод. Саме механізм реалізації захисту прав і свобод до сьогодні не отримав належного врегулювання нормами адміністративного права. І хоча нині деякі із елементів цього механізму вже реалізовані, зокрема судовий адміністративно-правовий захист прав і свобод громадян, однак потрібне подальше наукове обґрунтування вдосконалення механізму захисту прав і свобод громадян за допомогою процедурних норм та законодавче їх закріплення. Однак прийняття відповідного законодавчого акта – Кодексу адміністративних процедур або Закону про адміністративні процедури – перебуває ось уже понад 15 років на стадії узгодження⁷.

З огляду на це вважаємо, що в умовах сьогодення до основних та ефективних способів правового механізму забезпечення реалізації права громадянина на захист від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин слід віднести закріплене Конституцією та законами України право

громадянина на: по-перше, звернення із адміністративною скаргою до органу виконавчої влади (оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень в адміністративному (досудовому) порядку шляхом подання адміністративної скарги у порядку підлеглості до вищого органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність); по-друге, звернення до адміністративного суду, необхідною умовою реалізації якого є пред'явлення адміністративного позову шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції (оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у судовому порядку).

З наведеного випливає, що у правовій державі, якою є Україна, з метою забезпечення практичної реалізації обсягу конституційних гарантій прав громадян на захист у сфері публічно-правових відносин законодавець передбачив можливість захисту порушених прав, свобод та інтересів громадянина не лише в судовому порядку, а й захист у адміністративному (досудовому) порядку, які є дієвими правовими механізмами оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, що покликані найповніше захищати права, свободи та інтереси громадянина у сфері публічно-правових відносин. Головною відмінністю між цими самостійними дієвими правовими механізмами захисту порушеного права громадянина у сфері публічно-правових відносин є суб'єкти здійснення такого захисту: у першому випадку – органи виконавчої влади, у другому – адміністративні суди. Існування різних за функціональним призначенням суб'єктів здійснення захисту зумовлює й інші відмінності між вказаними самостійними правовими механізмами захисту, зокрема, у правовій регламентації процедур захисту порушених прав, свобод та інтересів громадянина, а також у рівні їх забезпеченості юридичними гарантіями тощо. Отже, кожний із зазначених дієвих правових механізмів захисту прав громадянина від порушень з боку суб'єкта владних повноважень у сфері публічно-правових відносин регламентується певними правовими нормами, що становлять два самостійні інститути правового захисту.

Як справедливо з цього приводу зазначає В. Я. Настюк, в умовах автономного існування двох гілок державної влади громадянин має право за своєю ініціативою вибрати інстанцію для розгляду своєї скарги. Особливе значення тут має та обставина, що за будь-яких умов за громадянином залишається право звернення до суду, якщо він буде незадоволений результатами розгляду його скарги, поданої у адміністративному порядку⁸. У сенсі правової можливості громадянина самостійно обирати правовий механізм захисту свого порушеного права у сфері публічно-правових відносин слід приєднатися до позиції В. Б. Авер'янова, який визначав механізм адміністративного оскарження як необхідну гарантію забезпечення прав громадян, а також як фактор підвищення рівня законності. Дана форма захисту, на думку науковця, є доповненням судової форми. При цьому вчений зазначав, що цінність наявності адміністративної форми захисту прав громадян полягає у тому, що кожен громадянин має альтернативу і самостійно обирає шлях захисту свого порушеного суб'єктивного права⁹.

З огляду на це однією з форм правового захисту прав громадянина у відносинах з органом виконавчої влади є інститут адміністративного оскарження, тобто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у порядку підлеглості до органу або посадової особи вищого рівня, тобто оскарження в адміністративному порядку. Водночас зауважимо, що нині адміністративне оскарження розглядається як спосіб захисту порушеного права, який є альтернативним судовому оскарженню та передує йому. Тому слід погодитись із професором О. Л. Соколенко, яка вважає, що становлення системи адміністративного оскарження як повноцінного правозахисного механізму доповнюватиме інші форми захисту прав громадян, дасть змогу розвантажити судочинство і, зрештою, сприятиме налагодженню діалогу між суспільством і органами державного врядування¹⁰.

З урахуванням зазначеного можна констатувати, що адміністративний (досудовий) і судовий порядок оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень є самостійними інститутами реально діючих правових механізмів захисту прав, свобод та інтересів громадянина від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин, що, доповнюючи один одного, покликані в більш повному обсязі гарантувати забезпечення практичної реалізації конституційних гарантій прав громадян на захист. Наявність та ефективна дієвість зазначених механізмів оскарження неправомірних рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень є однією з визначальних характеристик демократичної і правової держави. При цьому варто зауважити, що механізм адміністративного оскарження і механізм судового оскарження як способи захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин мають свій процесуальний засіб захисту, який забезпечує практичну реалізацію конституційного права громадянина на захист від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин, а саме: адміністративна скарга та адміністративний позов.

Слід також зазначити, що сьогодні у вітчизняному законодавстві право громадян на адміністративне (досудове) оскарження відображено в положеннях Конституції України, Законі України «Про звернення громадян» та інших нормативно-правових актах, що мають підзаконний характер. Так, положеннями ст. 40 Конституції України гарантується право громадян на адміністративне (досудове) оскарження, передбачаючи, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк¹¹.

При цьому в нормах Закону України «Про звернення громадян» деталізуються положення Конституції України щодо практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права на звер-

нення до органів виконавчої влади із адміністративною скаргою про захист своїх порушених прав і законних інтересів. Зокрема, адміністративний порядок оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб передбачено ст. ст. 1, 3, 4 Закону України «Про звернення громадян» та оформлюється у вигляді адміністративної скарги про захист і поновлення прав, законних інтересів чи свобод громадян, порушених цими рішеннями, діями чи бездіяльністю. Зазначене свідчить: важливим елементом механізму адміністративного оскарження, що забезпечує практичну реалізацію конституційного права громадянина на оскарження неправомірного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень і виступає правовим засобом захисту його порушеного права, який зумовлює початок адміністративного провадження з вирішення публічно-правового спору між громадянином і органом виконавчої влади, є адміністративна скарга. При цьому підкреслимо, що законодавець у ст. 3 Закону України «Про звернення громадян», яка визначає основні терміни, що вживаються в цьому Законі, зазначив, що під адміністративною скаргою слід розуміти звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Відповідно до ст. 4 цього Закону до рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, належать такі у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких: 1) порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); 2) створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; 3) незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності¹².

З огляду на це вважаємо, що адміністративну скаргу як процесуальний засіб захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин можна охарактеризувати як звернення суб'єкта публічно-правових відносин (суб'єкта права на звернення), що адресоване суб'єкту владних повноважень, до повноважень якого належить вирішення публічно-правового спору (суб'єкта вирішення адміністративної справи), з вимогою захисту та поновлення суб'єктивних прав, законних інтересів чи свобод громадянина, які порушені неправомірним рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень при здійсненні ним публічно-владних управлінських функцій на основі законодавства.

При цьому до адміністративної скарги як процесуального засобу захисту, який є підставою для відкриття провадження в процедурах адміністративного оскарження, законодавець встановлює низку вимог. Так, виходячи зі змісту ст. 5 Закону України «Про звернення громадян», яка визначає вимоги до звернення, можна дійти висновку, що: 1) адміністративна скарга повинна містити вказівку на адресата – орган виконавчої влади (посадову особу), до повноважень якого належить вирішення порушених у адміністративній скарзі питань; 2) у адміністративній скарзі має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина; 3) у адміністративній скарзі має бути викладено та обґрунтовано суть вимоги громадянина; 4) письмова адміністративна скарга повинна бути підписана скаржником (скаржниками) із зазначенням дати. Адміністративна скарга, оформлена без дотримання зазначених вимог, повертається заявнику з відповідними роз'ясненнями не пізніше як через десять днів від дня його надходження, крім випадків, передбачених ч. 1 ст. 7 цього Закону. У цьому контексті цілком поділяємо думку В. Б. Авер'янова про те, що зміст оскарження в адміністративному порядку характеризується двома основними складовими: «по-перше, наявність правовідносин між громадянином та органом публічної влади, що виникають у зв'язку з реалізацією управлінських функцій органами виконавчої влади; по-друге, предметом та підставою оскарження є рішення, факти діяльності чи бездіяльності органів виконавчої влади»¹³.

Крім того, аналіз ст. 16 Закону дає змогу зробити висновок про те, що адміністративна скарга на дії чи рішення органу виконавчої влади (посадової особи) подається у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до адміністративного суду з адміністративним позовом за судовим захистом свого порушеного права відповідно до чинного процесуального законодавства, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за адміністративною скаргою рішенням – безпосередньо до адміністративного суду.

На підставі проведеного дослідження слід також погодитися із М. В. Лошицьким, який справедливо зазначає, що в основу адміністративного оскарження покладена скарга на рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Її можна розглядати у двох аспектах. По-перше, інформація, викладена у скаргах, – це завжди відомості про порушення органами публічної адміністрації вимог законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів; по-друге, це метод захисту прав та законних інтересів громадян від порушень закону, які допускають посадові особи органів публічного управління¹⁴. Разом із тим, виходячи з цілей і завдань нашого дослідження, слід визнати справедливою позицію Д. В. Лученка, який вважає, що адміністративна скарга, поряд із адміністративним позовом, становить різновид процесуальної форми захисту прав фізичних і юридичних осіб у адміністративно-правових відносинах та один із засобів оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Серед ознак адміністративної скарги науковець виокремлює ознаки, які є спільними для всіх процесуальних форм захисту прав (спрямованість на вирішення адміністративно-правового спору, подання у зв'язку із захистом прав і законних інтересів скаржника, «вимоглива» правова природа), а також ознаки, що відображають своєрідність скарги як процесуальної форми (позасудовий характер та відповідні особливості адміністративного провадження за скаргою, специфіка структури)¹⁵.

Отже, адміністративний (досудовий) порядок вирішення публічно-правових спорів входить до повноважень публічно-управлінської діяльності органів виконавчої влади. Сутність його полягає у прийнятті

уповноваженим органом виконавчої влади або посадовою особою внаслідок розгляду публічно-правового спору індивідуального адміністративного акта, в якому дається оцінка рішення, дії або бездіяльності суб'єкта владних повноважень, що оскаржується, і яким усуваються порушення, а в разі необхідності передбачаються заходи щодо відновлення порушеного права, свободи чи законного інтересу громадянина. Однак слід також зазначити, що за умов відсутності в Україні законодавчого унормування управлінських процедур (Адміністративно-процедурного кодексу), коли б чітко і повно визначалися вимоги та етапи оскарження до вищестоящих органів, гарантувалися відповідні права особи та покладалися обов'язки на вищі адміністративні структури щодо «квазісудового» забезпечення законності в рішеннях та діях підлеглих їм органів і посадових осіб, адміністративний спосіб захисту та поновлення прав фізичних і юридичних осіб у взаємовідносинах з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування поки що не завжди забезпечує досягнення бажаних результатів¹⁶.

Водночас варто зауважити, що урядом України готується до внесення на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про адміністративну процедуру», спрямований на реалізацію положення ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Законопроект визначає порядок діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції, щодо забезпечення справедливого, об'єктивного та своєчасного розгляду адміністративних справ відповідно до принципів, зокрема: верховенства права, законності, рівності учасників адміністративного провадження перед законом, презумпції правомірності дій та вимог особи, гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні, гарантування ефективних засобів юридичного захисту, з метою утвердження і реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері виконавчої влади¹⁷.

Разом з тим, як слушно зазначається в літературі, після сплину майже 19 років з моменту обрання курсу на розробку та прийняття закону про загальну адміністративну процедуру, тривалої роботи робочої групи Міністерства юстиції (і, як наслідок, розробки досить якісного проекту Закону «Про адміністративну процедуру») влада так і не спромоглася забезпечити його ухвалення. Основними причинами неприйняття в Україні закону про загальну адміністративну процедуру є: 1) загальні проблеми у розвитку адміністративно-правової науки та освіти (передусім у контексті викладання адміністративного права); 2) відсутність суспільно-політичного запиту на відповідне законодавство, що обумовлено інформаційним вакуумом у цій сфері¹⁸.

Водночас зазначимо, що у правовій державі, якою є Україна, існує та ефективно діє адміністративне судочинство, як механізм судового оскарження та правовий інститут держави, що здатний забезпечити ефективний і справедливий захист прав громадянина від порушень з боку суб'єкта владних повноважень у сфері публічно-правових відносин. Адже права громадянина не мають бути тільки проголошеними, і держава не повинна лише встановлювати обмеження стосовно своїх дій з метою дотримання прав громадянина. Тому, безперечно, вкрай важливо забезпечити реальну можливість для кожного окремого громадянина реалізації своїх прав та їх захисту в примусовому судовому порядку. Слушною нам видається позиція Д. І. Мейера, на переконання якого будь-яке право супроводжує можливість його примусового виконання; якщо для певного права немає можливості примусового здійснення, то немає, власне, і права¹⁹. Це свідчить про те, що громадянин, який зазнав порушення своїх прав, свобод та інтересів з боку суб'єкта владних повноважень у сфері публічно-правових відносин, повинен мати право ініціювати судове провадження проти органів державної влади. Оскільки лише таким чином можна забезпечити дотримання державою обмежень, які вона сама для себе встановлює, а також недопущення зловживання та неналежного застосування чи перевищення нею своїх повноважень.

Тому слід визнати справедливою наукову позицію О. П. Рябченко, яка вважає, що серед усіх видів захисту порушених прав, свобод та інтересів кожного окремого громадянина у сфері публічно-правових відносин судовий захист є найбільш ефективним, і не тільки з огляду на особливу роль органів судової гілки влади у механізмі держави, а й зважаючи на передбачені чинним законодавством державні гарантії здійснення такого захисту та правові наслідки набуття судовим рішенням законної сили²⁰. Водночас слід погодитися з думкою С. В. Ківалова, згідно з якою здійснення адміністративного судочинства в Україні, відповідно до положень КАС України, тісним чином пов'язане із захистом прав, свобод та інтересів громадян та інших не-владних суб'єктів у сфері функціонування суб'єктів владних повноважень, передусім органів виконавчої влади. У цьому випадку йдеться про те, що функції адміністративного судочинства – один із елементів механізму забезпечення реалізації та захисту правового статусу людини та громадянина й є похідними від завдань, яких має намір досягти законодавець за допомогою об'єктивної необхідності адміністративно-судового механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян у нормах Конституції України та профільному законодавстві, зокрема у КАС України (ст. 2)²¹.

Слід також зазначити, що питання практичної реалізації громадянином права на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом за судовим захистом своїх порушених прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин регулюється Конституцією України та КАС України. Так, конституційні гарантії прав громадянина на судовий захист, тобто судовий порядок оскарження будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень передбачено положеннями ст. 55 Конституції України та конкретизується у ст. ст. 2, 6, 99, 104–106 КАС України. Оскільки необхідною умовою для практичної реалізації

громадянином конституційного права на звернення до адміністративного суду за судовим захистом свого порушеного права є пред'явлення адміністративного позову шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції з дотриманням порядку, встановленого КАС України.

Отже, процесуальним засобом оскарження неправомірного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень у позовному провадженні адміністративного судочинства виступає адміністративний позов, який забезпечує пересічному громадянину правову можливість реалізувати своє конституційне право на судовий захист. При цьому з норми ч. 1 ст. 105 КАС України прямо слідує, що адміністративний позов подається до адміністративного суду лише у формі письмової позовної заяви. Водночас аналіз положень ст. ст. 104–107 КАС України дає можливість стверджувати, що адміністративний позов у формі позовної заяви є первинним процесуальним документом, який подається до суду першої інстанції та на підставі якого суддя вирішує питання про відкриття провадження в адміністративній справі. Зміст цього процесуального документа може містити оскарження неправомірного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень і формулювання громадянином позовних вимог про захист свого порушеного права, свободи та інтересу у сфері публічно-правових відносин, що свідчить про наявність спору про право публічне, підставою виникнення якого є можливе (уявне) чи дійсне (об'єктивно існуюче) порушення суб'єктом владних повноважень суб'єктивних прав громадянина. Відкриття провадження в адміністративній справі ініціюється шляхом звернення заінтересованої особи до адміністративного суду з метою усунення такого порушення і захисту прав, свобод та інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин. Отже, громадянин оскаржуючи неправомірне рішення, дію чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції, заявляє про свою незгоду з цими рішеннями, діями чи бездіяльністю і вимагає визнати їх незаконними.

Слід також зазначити, що адміністративна скарга і адміністративний позов мають деякі спільні ознаки. Зокрема, і адміністративна скарга, і адміністративний позов спрямовуються на вирішення публічно-правового спору. З огляду на це адміністративна скарга та адміністративний позов являють собою вимогу про захист прав, свобод та інтересів суб'єкта права на звернення, подану у першому випадку до органу виконавчої влади, а в другому – до суду першої інстанції. При цьому адміністративна скарга, як і адміністративний позов, може подаватися або особисто громадянином, який вважає, що його права, свободи або інтереси порушені рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, або через уповноважену на це особу чи законного представника (ч. 4, 5 ст. 16 Закону України «Про звернення громадян»); представником, законним представником, органом та особою, яким законом надано таке право (ст. ст. 56–60 КАС України). Мають визначені чинними законами терміни звернення (подачі), встановлені ч. 1 ст. 17 Закону України «Про звернення громадян» та ст. 99 КАС України.

Разом із тим адміністративний позов як процесуальний засіб судового захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин, що є елементом механізму судового оскарження неправомірного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень до адміністративного суду, відрізняється від адміністративної скарги як процесуального засобу захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин, яка є елементом досудового (адміністративного) механізму оскарження. Оскільки адміністративна скарга як процесуальний засіб захисту порушеного права громадянина у сфері публічно-правових відносин, по-перше, за змістом є лише оскарженням рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень безпосередньо до органу виконавчої влади (посадової особи); по-друге, вказує на юридичну нерівність сторін, на юридичну підвладність того, хто звертається з адміністративною скаргою, прагнучи скасувати рішення, визнати неправомірною дію або бездіяльність суб'єкта владних повноважень. Однак є й позитивна відмінність для громадян, оскільки органи виконавчої влади, посадові особи розглядають адміністративні скарги громадян, не стягуючи плати (ч. 1 ст. 21 Закону України «про звернення громадян»), а відповідно до ч. 1 ст. 87 КАС України позивач сплачує при пред'явленні адміністративного позову судовий збір. Крім того, механізм адміністративного оскарження має свої переваги, оскільки строк розгляду і вирішення адміністративної скарги чітко визначено ст. 20 Закону України «Про звернення громадян», а саме: у термін не більше одного місяця від дня її надходження, а та, яка не потребує додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня її надходження.

Натомість, адміністративний позов як процесуальний засіб судового захисту прав громадянина в порядку здійснення адміністративного судочинства допускає не лише оскарження неправомірного рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, а й може містити вимоги щодо певних дій з боку відповідача – суб'єкта владних повноважень (прийняти рішення або вчинити певні дії, утриматися від вчинення певних дій, відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю тощо). Крім того, адміністративний позов засвідчує юридичну рівність позивача і відповідача – суб'єкта владних повноважень, що є істотною та більш важливою правовою якістю цього процесуального засобу серед інших засобів захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Варто також зазначити, що запровадження у КАС України інституту адміністративного позову, як процесуального засобу судового захисту, дає змогу уніфікувати форму звернення до адміністративного суду фізичних і юридичних осіб. При цьому із адміністративною скаргою можуть звертатися у досудовому порядку лише громадяни України, тобто суб'єктами адміністративного оскарження можуть бути лише фізичні особи.

Тож адміністративний позов втілює у собі право громадянина ініціювати відкриття провадження в адміністративній справі та порушення процесуальної діяльності адміністративного судочинства щодо розгляду

і вирішення спору у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту своїх прав, свобод та інтересів від порушень з боку суб'єкта владних повноважень. Це означає, що право на адміністративний позов належить кожному громадянину, який вважає, що його права, свободи та інтереси порушені неправомірним рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень у сфері публічно-правових відносин. При цьому в адміністративному позові громадянин, який вважає свої права порушеними, може сформулювати максимально чітко та зрозуміло свої позовні вимоги згідно зі способами судового захисту, передбаченими у ч. 4 ст. 105 КАС України.

Звідси випливає, що адміністративний позов є процесуальним засобом оформлення конфліктних публічно-правових відносин та передачі їх у вигляді публічно-правового спору на розгляд і вирішення адміністративного суду. Адже обов'язковою умовою виникнення публічно-правового спору є вчинення громадянином юридично значущої дії, спрямованої на вирішення конфліктних публічно-правових відносин, шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції з дотриманням вимог, встановлених КАС України. Варто також наголосити, що адміністративний позов є складовим елементом механізму судового захисту порушеного права громадянина у сфері публічно-правових відносин, оскільки він завжди спрямовується на забезпечення судового захисту порушених прав, свобод та інтересів громадянина (приведення в дію механізму судового захисту через порушення процесуальної діяльності адміністративного судочинства щодо розгляду і вирішення публічно-правового спору по суті), який його пред'являє шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції. Слушною у зв'язку з викладеним нам видається позиція О. А. Беляневич про те, що обов'язковою ознакою позовної форми захисту в адміністративному суді має бути наявність спору про право публічне, тобто спору про права та обов'язки у публічних правовідносинах²². Більше того, адміністративний позов як процесуальний засіб судового захисту, на підставі якого відкривається провадження в адміністративній справі щодо захисту порушеного права громадянина у сфері публічно-правових відносин, існує у вигляді позовної вимоги про захист, як предмет судового розгляду, і під час апеляційного та касаційного оскарження рішень суду першої інстанції аж до ухвалення остаточного судового рішення, як акта правосуддя.

При цьому цілком приєднуємося до позиції Ю. С. Педька, який абсолютно слушно підкреслював, що розглядаючи позов як елемент механізму судового захисту прав і свобод слід зазначити, що функціональне призначення позову визначено декількома обставинами:

- співвідношенням адміністративного позову із публічно-правовим спором, на ініціацію вирішення якого він спрямований;
- зв'язком адміністративного позову з адміністративним судочинством, в якому він розглядається, а, отже, і з його завданням – захистом прав і свобод, заінтересованих у цьому суб'єктів публічно-правових відносин;
- кореспондуванням позову з наслідками адміністративного судочинства, тобто судовим рішенням, яке приймається у результаті розгляду ініційованої справи.

Виходячи з цього, вчений цілком влучно виділяє наступне функціональне призначення позову:

- а) забезпечення переходу публічно-правового конфлікту між суб'єктами відповідних публічно-правових відносин у стадію спору, який передається на розгляд адміністративного суду;
- б) ініціювання вступу в дію різних адміністративно-судових засобів захисту прав позивача, наприклад попереднього захисту;
- в) детермінація найважливіших рис адміністративного судочинства у конкретному провадженні: складу його учасників, предмета і спрямованості доказування, розміру судових витрат і т. ін.;
- г) вплив на результати юрисдикційної діяльності адміністративних судів²³.

Слушно у цьому контексті є також позиція науковців, які обґрунтовано констатують особливість такого захисту, згідно з якою він здійснюється у встановленій адміністративним процесуальним законодавством формі – судовому засіданні, із дотриманням відповідної процедури розгляду публічно-правового спору. Так, судовий захист законних прав та свобод учасників публічно-правових відносин обов'язково супроводжується порушенням адміністративної справи в суді, проведенням підготовчих дій та призначення справи до судового розгляду²⁴. Більше того, судовий захист порушених прав, свобод та інтересів громадянина у порядку здійснення адміністративного судочинства забезпечується проведенням адміністративним судом перевірки відповідності рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень положенням ч. 3 ст. 2 КАС України, а також передбачає дотримання принципів здійснення правосуддя в адміністративних судах (ст. 7 КАС України)²⁵. Власне судовий захист здійснюється шляхом визнання або поновлення адміністративним судом порушених прав, свобод та інтересів позивача у сфері публічно-правових відносин, а також ухваленням судового рішення, яким за громадянином визнаються оспорювані права, свободи та інтереси, тобто забезпечується реалізація порушеного права. Адже, як справедливо зазначає А. Т. Комзюк, адміністративне судочинство є засобом судового (примусового) відновлення суб'єктивних публічних прав фізичних і юридичних осіб. Це – засаднича теза, з неї випливає головне завдання адміністративного судочинства, яке можна визначити як здійснювані згідно з адміністративно-процесуальними нормами і в певній процесуальній формі розгляд і вирішення адміністративним судом публічно-правових спорів, віднесених до його компетенції²⁶.

Виходячи з викладеного, є підстави вважати, що судовий порядок оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень має безспірні переваги, оскільки: 1) захист прав, свобод та інтересів громадянина гарантується незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом; 2) суворе регламентація процедури розгляду і вирішення адміністративної справи, визначена нормами КАС

України; 3) можливість суду у порядку забезпечення адміністративного позову відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб'єкта владних повноважень чи його окремих положень.

Отже, адміністративні суди в Україні є найважливішою інстанцією для забезпечення ефективного, справедливого, неупередженого і своєчасного захисту прав, свобод та інтересів громадянина від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин. Оскільки завдяки функціонуванню правозахисного механізму адміністративного судочинства, основним складовим елементом якого є адміністративний позов, забезпечується ефективний судовий захист прав, свобод та інтересів громадянина у сфері публічно-правових відносин, що свідчить про їх пріоритетність для правової держави. Це прояв того, що першочерговим функціональним завданням адміністративного позову як засобу судового захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин є забезпечення практичної реалізації правової можливості громадянина звернутися до адміністративного суду з метою порушення процесуальної діяльності адміністративного суду щодо захисту своїх прав, свобод та інтересів від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Отже, значення адміністративного позову у системі засобів захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин зумовлене сутністю адміністративного суду як органу правосуддя, а також підвищеними порівняно із досудовим вирішенням спорів у сфері публічно-правових відносин гарантіями прав учасників судового адміністративного процесу, і як наслідок – підвищеною юридичною силою ухваленого судового рішення порівняно із рішенням адміністративного органу.

¹ Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2002 року № 15-рп/2002 у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KS02058.lhtm

² Лученко Д. В. Адміністративне оскарження як механізм захисту прав людини: окремі проблеми розвитку / Д. В. Лученко // Сучасна адміністративно-правова доктрина захисту прав людини: тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 квітня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 352 с. – С. 33.

³ Коломоець Т. О. Альтернативні (позасудові) засоби захисту прав, свобод і законних інтересів приватних осіб у відносинах із суб'єктами публічного адміністрування в Україні / Т. О. Коломоець // Сучасна адміністративно-правова доктрина захисту прав людини: тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 квітня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 352 с. – С. 30.

⁴ Муза О. В. Теоретичні проблеми адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / Олег Валентинович Муза. – К., 2016. – 417 с. – С. 298–299.

⁵ Рекомендація REC (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно альтернатив судовому вирішенню спорів між адміністративними органами влади та приватними особами : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdms.org.ua/index.php/uk/addressing-public-arguments-mn-ua/mediation-and-negotiation-mn-ua/112-recommendation-rec-2001-9-art-ua.html>

⁶ Новий Кодекс адміністративного судочинства України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakona.net.ua/novij-kodeks-administrativnogo-sudochinstva-ukra%D1%97ni-2017/html>

⁷ Андрійко О. Ф. До питання еволюції адміністративного права та предмета адміністративно-правового регулювання / О. Ф. Андрійко // Сучасна адміністративно-правова доктрина захисту прав людини: тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 квітня 2015 р.). – Х.: Право, 2015. – 352 с. – С. 11–12.

⁸ Настюк В. Я. Правові позиції щодо розгляду судами справ про порушення митних правил / В. Я. Настюк // Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна наук.-практ. конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23–24 вересня 2011 р.) / ред. кол.: О. Ф. Андрійко (голова ред. кол.), В. П. Нагребельний, А. А. Пухтецька (відп. секр.), Л. С. Кисіль, Ю. С. Педько, Н. В. Хорошак, В. А. Дерещь, А. В. Кірмач, Л. В. Люлька. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 600 с. – С. 112.

⁹ Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с. – С. 220.

¹⁰ Соколенко О. Л. Адміністративне оскарження як форма захисту прав громадян у діяльності правоохоронних органів / О. Л. Соколенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Вип. 636 «Правознавство». – С. 83–87. – Серія ПРАВО. – Вип. 31. – Т. 2. – С. 84.

¹¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

¹² Про звернення громадян : Закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/Z960393.html

¹³ Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с. – С. 194.

¹⁴ Лошицький М. В. Адміністративне оскарження як спосіб захисту прав громадян у діяльності органів публічної адміністрації / М. В. Лошицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. – С. 146–150. – Серія ПРАВО. – Вип. 31. – Т. 2. – С. 147.

¹⁵ Лученко Д. В. Скарга як процесуальна форма правозахисту в адміністративно-правових відносинах / Д. В. Лученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 1 (16) 2014. – С. 286–293. – С. 292.

¹⁶ Константий О. В. Судова форма захисту як провідний спосіб забезпечення верховенства права та законності у публічно-владних правовідносинах / О. В. Константий // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. – № 1 (9). – С. 33–44. – С. 34.

¹⁷ Про адміністративну процедуру : проект Закону України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rozvytok.in.ua/law/931>

¹⁸ Резюме до Альтернативного звіту з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / М. І. Хавронюк, І. Б. Коліушко, В. П. Тимошук та ін.; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. – 60 с. – С. 38.

¹⁹ Мейер Д. И. Русское гражданское право / Д. И. Мейер. – 2-е изд. – М.: Статут, 2000. – 831 с. – С. 224.

²⁰ Рябченко О. П. Предмет судової адміністративної юрисдикції: проблеми реалізації та шляхи їх вирішення / О. П. Рябченко // Захист прав людини в адміністративному судочинстві: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні: зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конференції, призначеної 10-річчю процесуальної діяльності адміністративних судів України (м. Київ, 1–2 жовтня 2015 р.) / за заг. ред. О. М. Нечитайла. – К.: Ваіте, 2015. – 448 с. – С. 72.

²¹ Ківалов С. В. Теоретична характеристика функціонального змісту адміністративного судочинства як правозахисного механізму у сфері публічного управління / С. В. Ківалов. – К.: Актуальні проблеми держави і права, 2014. – С. 7–19. – С. 7.

²² Беляневич О. А. До питання про адміністративний позов / О. А. Беляневич // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 1 (68). – С. 138–147. – С. 140.

²³ Педько Ю. С. Адміністративний позов і предмет захисту в адміністративному судочинстві / Ю. С. Педько // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 155–156.

²⁴ Пономаренко Г. О. Адміністративна юстиція в Україні: навч. посіб. / Г. О. Пономаренко, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко; за заг. ред. А. Т. Комзюка. – К.: Прецедент, 2009. – 198 с. – С. 68.

²⁵ Кодекс адміністративного судочинства України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 6 березня 2017 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ) – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. – 216 с.

²⁶ Комзюк А. Т. Щодо проблем визначення основного завдання адміністративного судочинства України / А. Т. Комзюк // Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна наук.-практ. конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23–24 вересня 2011 р.) / ред. кол.: О. Ф. Андришко (голова ред. кол.), В. П. Нагребельний, А. А. Пухтецька (відп. секр.), Л. Є. Кисіль, Ю. С. Педько, Н. В. Хорошак, В. А. Дерещ, А. В. Кірмач, Л. В. Люлька. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 600 с. – С. 97.

Резюме

Поворознюк М. І. Адміністративний позов у системі засобів захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин.

Стаття присвячена характеристиці адміністративного позову в системі засобів захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин. Виокремлено ознаки адміністративного позову і адміністративної скарги, які є спільними для цих засобів захисту прав громадянина, а також ознаки, що відображають своєрідність адміністративного позову як засобу захисту прав громадянина у сфері публічно-правових відносин.

Ключові слова: адміністративний позов, адміністративна скарга, сфера публічно-правових відносин.

Резюме

Поворознюк М. И. Административный иск в системе средств защиты прав гражданина в сфере публично-правовых отношений.

Статья посвящена характеристике административного иска в системе средств защиты прав гражданина в сфере публично-правовых отношений. Выделены признаки административного иска и административной жалобы, которые являются общими для этих средств защиты прав гражданина, а также признаки, отражающие своеобразие административного иска как средства защиты прав гражданина в сфере публично-правовых отношений.

Ключевые слова: административный иск, административная жалоба, сфера публично-правовых отношений.

Summary

Povoroznyuk M. Administrative lawsuit in the system of means to protect the rights of citizens in the field of public relations.

The article is devoted to the description of an administrative suit in the system of means of protecting the rights of a citizen in the sphere of public legal relations. The signs of an administrative suit and administrative complaint that are common to these means of protecting the rights of a citizen, as well as signs that reflect the specific nature of an administrative claim as a means of protecting the rights of a citizen in the sphere of public legal relations, are singled out.

Key words: administrative lawsuit, administrative complaint, sphere of public legal relations.